

ทิศทางวัฒนธรรมภายใต้การเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกยุคใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภัคดีคำ

รองเลขาธิการราชบัณฑิตยสภา

วัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนถึงรากฐานทางสังคม วัฒนธรรม ได้ผ่านการสั่งสมสืบทอดรักษา และการปรับเปลี่ยนควบคู่กันมา วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม วัฒนธรรมจึงสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชน ดังนั้น วัฒนธรรมไทย จึงหมายรวมถึงมรดกต่าง ๆ ที่คนในสังคมไทยร่วมกันสร้างสรรค์และสืบทอดต่อกันมา ผ่านมิติทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นประเพณี วิถีชีวิต ภาษา วัฒนธรรมการแสดง ศิลปกรรม อาหาร ฯลฯ ซึ่งเกิดขึ้นจากการริเริ่ม ผสมผสาน ปรับเปลี่ยน ไม่ว่าจะที่มาของวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นเองในสังคมหรือได้รับมาจากภายนอก แต่เมื่อรับมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบททางสังคมไทย คติความเชื่อของไทย สุนทรียภาพอย่างไทย วัฒนธรรมนั้นก็ย่อมถือเป็นวัฒนธรรมไทย ด้วยเหตุนี้เมื่อวิถีของผู้คนปรับเปลี่ยน สังคมมีการปรับเปลี่ยน วัฒนธรรมก็ย่อมมีการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงไปในบริบทที่สอดคล้องกัน วัฒนธรรมนั้นจึงจะยังคงเป็นวัฒนธรรมที่มีชีวิต แต่หากวัฒนธรรมใดไม่อาจปรับเปลี่ยนและลบล้างไปจากวิถีชีวิตของผู้คนและสังคม วัฒนธรรมนั้นย่อมกลายเป็นวัฒนธรรมที่ตายแล้ว ไม่สามารถต่อยอดองงามต่อไปได้ สำหรับวัฒนธรรมไทยนั้นหากย้อนกลับไปในมิติทางประวัติศาสตร์ จะพบว่าวัฒนธรรมไทยได้มีการปรับเปลี่ยน และเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา นับเนื่องจากวัฒนธรรมสุโขทัย อโยธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ วัฒนธรรมไทยในแต่ละยุคสมัยต่างมีพลวัตและมีการเปลี่ยนแปลง ในปัจจุบันวัฒนธรรมไทยได้เข้าสู่จุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกมิติหนึ่ง โดยเฉพาะในยุคสังคมเทคโนโลยีดิจิทัล และสื่อสังคมออนไลน์ วัฒนธรรมนานาชาติได้แพร่หลายเข้ามาสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็วมากขึ้น หากแต่การรับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยกลับน้อยลง การปรับตัว และการรับมือความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะอาจจะทำให้เกิดการสูญเสียทางวัฒนธรรมครั้งใหญ่ เนื่องจากการขาดช่วงทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ปัญหาอาจเนื่องมาจากการที่วัฒนธรรมไทยขาดพื้นที่ในสื่อเท่าที่ควร ขาดการซึมซับรับทอดและเกิดการปฏิเสธวัฒนธรรมในหมู่เยาวชนคนรุ่นใหม่บางกลุ่ม รวมทั้งขาดการส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจัง การเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ จึงจำเป็นต้องช่วยกันดำเนินการเพิ่มพื้นที่ให้กับการเรียนรู้วัฒนธรรมไทย ไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทต่าง ๆ การสร้างฐานข้อมูลทางวัฒนธรรมไทย เพื่อเก็บรักษาข้อมูลต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม อันจะเป็นข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม สนับสนุนให้เกิดการศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมไทยในทุกมิติ รวมไปถึงจนถึงการยอมรับการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะไม่เพียง “ต่อลมหายใจวัฒนธรรม” แต่ยังเป็นการ “เพิ่มลมหายใจ” “ปลุกพลังชีวิตของวัฒนธรรม” ให้ “วัฒนธรรม” เป็น “ต้นทุนทางวัฒนธรรม” อันเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับ “วัฒนธรรมไทย” ของเรานั้นเอง